

CİSMANÎ ZARAR VE OLUM HALLERİNDE ZARARIN VE TAZMİNATIN HESAPLANMASI - SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARINCA YAPILAN YARDIMLARIN ETKİSİNE İLİŞKİN KURALLAR

Teoman OZANOĞLU

Yargıtay 10.Hukuk Dairesi Başkanı

I- Genel Olarak : Bilindiği gibi, cismanî zarar ve ölüm hallerinde, zarar ve tazminatın nasıl saptanacağı konusuna, genel hüküm olarak, Borçlar Kanununun 45 ve 46 ncı maddelerinde değinilmiştir.

Madde 45, bir adam öldüğü takdirde, zarar ve ziyan, özellikle defin masraflarını ihtiva eder. Ölüm, derhal gerçekleşmemişse, tedavi masrafları, çalışmamaktan doğan zararları da kapsar. Eğer, diğer kimseler müteveffanın yardımından yoksun kalmışlarsa onların bu zararlarını da içerir.

Madde 46'ya göre, cismanî bir zarara uğrayan kimse tamamen ve kısmen çalışmaya muktedir olamamasından ve ekonomik açıdan maruz kalacağı mahrumiyetten doğan zarar, ziyan masraflarını isteyebilir.

İşkazaları ve meslek hastalıkları da, cismanî zarar ve ölüme yol açan sebeplerdendir.

506 sayılı Kanununun 12. maddesine göre; cismanî zarar ve ölüm, işkaza ve meslek hastalığından kaynaklanırsa, sigortalılara yardımlar yapılmasını Sosyal Sigortalar Kurumuna yüklenmiştir. Bu yardımlar sağlık yardımı, geçici iş göremezlik ödeneği, sürekli iş göremezlik geliri, protez araç ve gereçleri sağlanması, icabında sağlık yardımı ve protez temini için sigortalının başka yere, yurt içinde tedavi mümkün olmaz da yabancı ülkede mümkün olacaksa ve işgöremezlik derecesini azaltacak ise, yurt dışına gönderilmesi, ölüm halinde cenaze masrafı verilmesi ve haksahiplerine gelir bağlanmasını içermektedir.

Bağ-Kur K.m: 82 ile Sosyal Sigortalar Kanununa yapılan atıf nedeniyle, anılan kanunun 41-47, 29 ve Tarım Bağ-Kur Kanunu m:13, 22-29ve Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu m: 7-11'de benzer hükümler mevcuttur.

506 sayılı Kanununun 13-31 maddelerinde, bu yardımların teferruatı, belirlenmesi prosedürü konusunda ayrıntılı hükümler de konulmuştur.

Sigortalılara yapılan yardımlardan sağlık yardımı, geçici iş göremezlik ödeneği, protez, araç ve gereç sağlanması, tedavi için yurt içinde başka yere veya yurt dışına gönderme ve cenaze masrafı türünden olanlar yönünden, zarar ve tazminat hesaplanmasında, pek sorun ve uyuşmazlık çıkmamaktadır.

Ne var ki, meslekte kazanma gücünün en az %10 kaybını gerektiren cismanî zararlar, sürekli işgöremezlik geliri bağlanmasını gerektirmektedir.

Sigortalıların ölümü halinde de hak sahibi kişilere gelir bağlanmaktadır.

Bu nedenle, anılan Kanunların kapsamına giren sigortalıların, en az % 10 meslekte kazanma gücü kaybını gerektiren cismanî zararlarının giderimi amacıyla açılan maddî tazminat davaları ile, ölümleri halinde hak sahiplerinin açtıkları destekten yoksunluk davalarını, sadece sigorta kurumlarına bağlandığı gelirlerle karşılanmayan, işgöremezlik ya da destekten yoksunluk zararlarının giderimi için açılmış davalar olarak nitelendirmek ve isimlendirmek icabetmektedir.

Diğer bir deyimle bunlara artık zarar davaları demekde mümkündür.

II- Sosyal güvenlik kurumlarının iş kazası ve meslek hastalığından doğan zararları karşılaması :

A- Sosyal Sigortalar Kurumunun % 10 ve daha fazla meslekte kazanma gücü kaybı ve ölüm hallerinde bağladığı gelirler ve hesabı :

Söz konusu davalarda, öncelikle kurumların bağlandığı gelirlerin saptanması gerekmektedir.

a) Sigortalıya bağlanacak sürekli iş göremezlik gelirin hesabı :

506 sayılı Kanunun 20 nci maddesi uyarınca, sürekli işgöremezlik geliri, sigortalı meslekte kazanma gücünün tümünü yitirmişse, yıllık kazancının %70'ine, şayet bir kısmını yitirmişse, yıllık gelirin % 70'inin işgöremezlik derecesi oranıyla çarpımı tutarından bağlanır. Diğer bir deyimle, tam işgöremezlikte: (Yıllık Kazanç x % 70 = Tam işgöremezlik geliri), sürekli kısmî işgöremezlikte : [(yıllık kazanç x % 70) x işgöremezlik oranı = kısmî sürekli işgöremezlik geliri] olarak ifade edilebilir.

Eğer sigortalı başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise, bu gelirler %50 oranında artırılır.

Şayet işkazaları ve meslek hastalıklarının birleşmesi hali meydana gelirse, diğer bir deyimle, sigortalı birden çok iş kazasına veya meslek hastalığına uğrar ya da hem meslek hastalığına, hem iş kazasına maruz kalır ise, arızalarının bütünü nazara alınarak meslekte kazanma gücü kaybı oranı belirlenir ve en son sigorta olayı sırasındaki kazanç önceki olaylar zamanındaki kazançlarından yüksek ise, yıllık kazancı, bu günlük kazançta göre belirlenir (m: 21). Böyle hesaplanan sürekli iş göremezlik geliri, sigortalılara ömrü boyunca verilir.

Ancak sürekli işgöremezlik derecesi % 25'den az ve 3 yıl içinde değişmesi muhtemel değilse ve sigortalı isterse, gelirlerin sermayeye çevrilerek ödenmesi mümkündür. (m: 22). Bu halde peşin ödenecek sermaye değeri, Çalışma ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca birlikte tesbit edilecek tarifeye göre hesaplanır. Bu Bakanlıklar, bu tarifeyi, 1931 tarihli Fransız P.M.F. cetveli olarak, 4 cetvel halinde, 1.3.1965 tarihinden itibaren uygulanmak üzere, tesbit etmişlerdir. Halen de uygulanmaktadır.

b) Sigortalıların hak sahiplerine bağlanacak gelirlerin hesabı :

Sigortalının işkazası ve meslek hastalığında ölmesi halinde, geride bıraktığı, onun desteğinden yoksun kalan kişiler, eş ve çocukları ve ana ve babasıdır.

Dul eş ve çocuklara bağlanan gelirin hesabını 23'ncü madde, ana babaya bağlanan gelirin hesabını da 24 üncü madde belirlemiştir.

Her iki grup içinde, ilk önce, sigortalının yıllık kazancı esas alınır. Yıllık kazanç ise, anılan Yasanın 88 inci maddesine göre tesbit edilir. Bu maddeye göre bulunacak yıllık kazancın %70'i bulunur.

Çocuklu dul eşe :

$$(Yıllık kazanç \times \% 70) \times \% 50 = \text{eşin geliri} \text{ formülü}$$

Çocuksuz dul eşe ise :

$(Yıllık kazanç \times \% 70) \times \% 75 = \text{eşin geliri}$ formülüyle bağlanacak gelir tesbit edilir.

Ana babaya birleştikte, çocukların herbirine :

$[(Yıllık kazanç \times \% 70) \times \% 50 = \text{çocuğun geliri}]$ formülüyle gelir bağlanır. Orta öğrenim yapmayan erkek çocuk 18, orta öğrenim yapan 20, yüksek öğrenim yapan 25 yaşını doldurduktan sonra gelir alamaz. Sosyal Sigortalar Kurumu ve T.C. Emekli Sandığına tabi çalışmalarından dolayı bu sandıklardan gelir ve aylık alamayan ve çalışamayacak derecede malül bulunan erkek çocuk ölünceye kadar gelir alabilir. Evli olmayan veya boşanan veya dul kalan ve Sosyal Sigortalar Kurumu ve T.C. Emekli Sandığına tabi bir işte çalışmayan veya buralardan gelir ve aylık almayan kız çocuklar da, ölünceye kadar gelir alabilirler.

Evlat edinilmiş, tanınmış, nesebi düzeltilmiş, babalığı hükmü bağlanmış çocuklar ile, sigortalının ölümünden sonra doğan çocuklar da aynı şekilde gelir alırlar.

Fakat, eş ve çocuklara bağlanan gelirlerin toplamı, hiç bir veçhile, sigortalının yıllık kazancının % 70 ini geçemez. Geçer ise, gelirden orantılı indirimler yapılır.

Dul eş evlenirse, gelir kesilir. Boşanır ya da dul kalırsa, yeniden bağlanır, Sonraki eşinden de gelire hak kazanırsa, gelirlerden fazla olan ödenir. Sosyal Sigortalar Kurumu ve Emekli Sandığına tabi çalışmaya başlarsa, gelir kesilir.

Meslekte kazanma gücü kaybı % 50 ve daha fazla olup, sürekli işgöremezlik geliri alırken ölenlere, ölümün işkazası ve meslek hastalığından kaynaklanıp kaynaklanmadığına bakılmaksızın gelir bağlanır (m: 23).

Sigortalının ölümü tarihinde eşine ve çocuklarına bağlanması gereken gelirlerin toplamı, sigortalının yıllık kazancının % 70 'inden aşağı ise artanı, eşit hisseler halinde, geçimi sigortalı tarafından sağlandığı belgelenen ana ve babasına gelir olarak verilir. Formüle edilecek olursa, ana babadan herbirine, (yıllık kazanç x % 70) - Eş ve çocuklara bağlanan gelirler = ana ve babadan herbirine bağlanacak gelir. Ana babaya bağlanacak gelire, bir de tavan konulmuştur. Şöyleki, bunlardan herbirinin hissesi, sigortalının yıllık kazancının % 70'inin 1/4'ünü geçemeyecektir. Eş ve çocuklara bağlanan gelirler toplamı, sigortalının yıllık kazancının % 70'inden aşağı değilse, ana babaya gelir bağlanamayacaktır.

B) İş kazaları ve meslek hastalıklarından 1479 sayılı Bağ-Kur, 2926 sayılı Tarım Bağ-Kur, 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu uyarınca bağlanan gelirlerin hesabı :

a) *Bağ-Kur Kanununa göre* : İş kazası ve meslek hastalığı sonucu malül kalanlara, m: 30 uyarınca, son defa prim ödediği gelir basamağının % 70'i oranında gelir bağlanacak, şayet başka birisinin sürekli bakımına muhtaç ise, aylık oranı % 80'e çıkarılacaktır.

İş kazası ve meslek hastalığı sonucu Bağ-Kur'lu ölmüşse, önce ölen Bağ-Kur sigortalısının aylığı m: 42 uyarınca saptanacak, bunun çocuksuz dul eşe % 50'si, çocuklu dul eşe % 75'i çocuklarının her birine % 25'i oranında aylık bağlanacaktır. Erkek çocuklara 18 yaşını, orta öğretimde iseler 20, yüksek öğretimde iseler 25 yaşını dolduruncaya ve çalışamayacak durumda malül bulunanlar ile evlenmemiş kız çocuklara ölünceye kadar ödenecektir.

Eş ve çocuklara yapılan tahsisin toplamı, sigortalıya ait tahsisten az ise, aradaki fark eşit paylar halinde, geçiminin sigortalı tarafından sağlandığı belgelenen ana babasına herbirinin hissesi sigortalının aylığının en çok % 25'i olacak şekilde tahsis edilecektir.

Sigortalının evlat edinilmiş, tanınmış nesebi düzeltilmiş ve babalığına hükmedilmiş çocukları ve sigortalının ölümünden sonra doğan çocuklarına da aynı şekilde aylık bağlanır.

Eş ve çocuklara bağlanacak aylıkların toplamı, sigortalının aylığını geçemez. Geçer ise, tahsislerde o seviyeye kadar orantılı indirimler yapılır.

b) *2926 sayılı Tarım Bağ-Kur Kanununa göre* : Bu yasanın 12 nci maddesine göre, iş kazası ve meslek hastalığına maruz kalarak malül kalan Tarım Bağ-Kur sigortalısına son defa prim ödediği basamağa ait göstergenin katsayı ile çarpımının % 70'i oranında aylık bağlanacaktır (m:14).

Sigortalının ölürse, hak sahipleri eş, çocuklar, ana-babaya aylık tahsis edilecektir. Bu aylıkların hesaplanmasında ölen sigortalının aylığı öncelikle 24'üncü madde çevresinde belirlenecektir. Bu ölüm aylığı, hesaplamaya esas basamak göstergesi ile katsayının çarpımının % 90'ını aşamayacaktır. Bu aylığın çocuksuz dul karısına % 50'si çocuklu dul karısına %75'i gene ge-

çimi sigortalı tarafından sağlandığı belgelenen çocuksuz kocasına % 50'si çocuklu kocasına % 75'i, herbir çocuğuna % 25'i oranında aylık bağlanacaktır.

Bu aylıklar, erkek çocuğa 18 yaşını, orta öğrenim yapıyorsa 20, yüksek öğrenim yapıyorsa 25 yaşını bitirinceye kadar, çalışamayacak durumda malülse hayatı boyunca, evli olmayan kız çocuklara aynı şekilde hayatı boyunca ödenecektir.

Sigortalının evlat edinilmiş, tanınmış, babalığına hükmedilmiş, nesebi düzeltilmiş çocuklar ile sigortalının ölümünden sonra doğmuş çocukları da, aynı şekilde aylık bağlanacaktır.

Eş ve çocuklara bağlanan aylıklar toplamı, sigortalının aylığını geçerse, bunların aylıklarında orantılı indirimler yapılacaktır.

Eş ve çocuklara bağlanan aylıkların toplamı, ölü Tarım Bağ-Kur'lusunun aylığından az ise, aradaki farkın yarısı anaya, yarısı babaya, aylık olarak bağlanacak, fakat herbirinin hissesi, sigortalının en çok % 25'ini geçemeyecektir.

c) 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa göre : Yasanın 8'inci maddesi uyarınca işkazası ve meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün % 10'unun kaybı halinde sigortalıya sürekli işgöremezlik geliri bağlanır. 9'uncu maddeye göre sigortalıya tam işgöremezlik halinde gösterge tablosundaki en düşük göstergenin katsayı ile çarpımının % 60'ı oranında gelir tahsis edilir.

Sürekli kısmî işgöremezlik halinde ise, gelir, tam işgöremezlik gelirinin işgöremezlik derecesi oranındaki tutarı kadar olur. Diğer bir deyimle, (en düşük gösterge x katsayı) x % 60 x meslekte kazanma gücü kaybı oranı formülünün uygulanmasıyla saptanır,

İşkazası ve meslek hastalığı nedeniyle sigortalı ölmüş ise, 11'inci madde mucibince sürekli işgöremezlik gelirinin çocuksuz dul karısına % 50, çocuklu dul karısına % 75'i; çalışamayacak durumda malül, 55 yaşını doldurmuş ve geçiminin karısı tarafından sağlandığı belgelenen çocuksuz dul kocaya % 50, çocuklu kocaya % 75'i ve çocukların herbirine % 25'i, ana-sız babasız çocuklara % 50'si oranında gelir bağlanacaktır.

Sigortalının evlat edinilmiş, tanınmış, nesebi düzeltilmiş, babalığı hükme bağlanmış veya sigortalının ölümünden sonra doğan çocukları da aynı şekilde gelir alacaklardır.

Bu gelirler, erkek çocuklara, 18, orta öğretim yapanlara 20, yüksek öğretim yapanlara 25 yaşlarını dolduruncaya, çalışamayacak durumda malül erkek çocuklar ile, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi işte çalışmayan ve buralardan aylık veya gelir almayan bekar kız çocuklara hayatları boyunca ödenecektir.

Bağlanan aylık gelirlerin toplamı, sürekli tam işgöremezlik gelirini aşarsa, hak sahiplerinin tahsis miktarından orantılı indirimler yapılarak gelirler belirlenecektir.

ç) *Sosyal Güvenlik Kurumlarının yardımlarının B.K. m: 45-46 uyarınca açılacak maddî tazminat davalarına etkisi* : Türk Borçlar Kanununun 46'nci maddesi uyarınca yukarıda açıklanan cismanî zararın giderilmesi için açılan maddî tazminat davasında, tazminat miktarı belirlenirken, yukarıda açıklanan yasa hükümleri gereğince sigortalıya bağlanan sürekli kısmî veya tam işgöremezlik gelirlerinin hesaba katılması zorunlu olacaktır. Maddî tazminat davasında, geçici işgöremezlik dönemine, tedavi, araç, protez sağlanması, takılması, onarılması yenilenmesine ilişkin talepler dahi varsa, bu konularda sosyal güvenlik kurumlarınca sağlanan yardımlar gözönünde tutulacak ve düşülecektir. Borçlar Kanununun 45'nci maddesi uyarınca açılacak destekten yoksunluk davalarında da, ölen sigortalının hak sahiplerine sosyal güvenlik kurumlarınca bağlanan gelirler düşülecek ve bu kurumların sağlandığı yardımların, maddî tazminat taleplerini karşılıyorsa, bu davalar reddedilecek, karşılamadığı ölçüde de kabul edilecektir.

Bu nedenle, B.K. m: 45-46 uyarınca açılan maddî tazminat davalarında sigorta tahsisleri, sosyal güvenlik kurumlarından sorulacaktır. Kurumlara henüz başvurulmamış ise, davacılara gerekli başvuruyu yapmaları için mehil verilecektir. Başvuruyu Kurumlar reddetmişler ise, itiraz haklarını kullanmaları ya da gelir bağlanması konusunda dava açmaları için mehil verilecek ve sonuç almaları beklenecek ve hasıl olacak sonuçlara göre maddî tazminat miktarı saptanacak ve maddî tazminat davaları sonuçlandırılacaktır. (1)

Aksi halde, mükerrer ödeme sözkonusu olur ve haksız iktisaba yol açılır. Bu gelirlerin tazminattan düşülmesi, sözkonusu özel yasalarla kurulan düzenin ve genel hükümlerin zorunlu bir sonucudur.

III- Sosyal güvenlik kurumlarının sigortalılar ve hak sahipleri için yaptığı giderler ve bağladığı gelirlerin işverenlerden ve işgücü kişilerden geri alınması sorunu :

A- Sosyal Sigortalar Kurumunun, 506 sayılı S.S.Kanunu m: 26'ya göre geri alması :

-----
(1) Y.9.H.D. 3.2.1992 T.12836/859 S.Kararı ; Y. 9. H.D. 17.2.1992 T. ve 13609/1457 K.Kararı; Y.9H.D. 6.10.1992 T ve 3073/10909 S.Kararı.

a) *İşverene rücu* : 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu m : 26 uyarınca, yukardan beri açıklandığı üzere, Kurum işkazası ve meslek hastalığı nedeniyle sigortalıya veya hak sahibi kimselere yaptığı veya ileride yapması gereken her türlü giderlerinin tutarını ve gelir bağlamış ise, bu gelirlerinin peşin sermaye değerleri toplamını; sigorta olayına kasti, suç sayılır hareketi veya işçilerin sağlığını koruma ve işgüvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi ile yol açan işverene ödetirir. Diğer bir deyimle, işverenden bunları geri alabilir, rücu edebilir. Yalnız, bu geri alma hakkına bir sınır konulmuştur. Bu sınır, sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktardır. Diğer bir deyimle, Kurum işkazası ve meslek hastalığı nedeniyle ortaya çıkan cismanî zarar veya destekten yoksunluk zararlarını peşinen hiç karşılamasa idi, asıl sorumlu işverenden, sigortalı veya hak sahibi kimseler, açacakları dava ile ne miktar maddî tazminat olarak alabilecekler ise, bu zararları peşinen karşılayan Kurum, ancak bu tazminat miktarını aşmamak üzere rücu hakkı kullanabilir.

Uygulamada, cismanî zarar ve destekten yoksunluk zararlarından, Kurumun karşıladığı miktarlara iç tavan, sigortalı ve hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktara dış tavan denilmektedir. İşte rücu tazminatı, bu dış tavanla sınırlı olarak işverenden istenebilmektedir. Burada özel bir kanunun peşinen ödemeyi yapan Kuruma gelir alma hakkını vermesi bakımından, Kanunî ve suigeneris bir rücu hakkı söz konusudur. Açıklanan sınır içinde kalmak şartıyla bu rücu hakkı, meslekte kazanma gücü kaybının, illiyet bağı baki kalmak suretiyle değişmesinden, sigortalının zamanla başkasının devamlı bakımına muhtaç hale gelmesinden, gelirlerin sosyal ve iyileştirici amaçlarla zaman içinde kanun, kararname, katsayı artışı nedeniyle artırılmasından kaynaklanan her türlü gelir artışları ve yapılması gerekli her türlü giderleri kapsar. Bu nedenle, aynı işkazası ve meslek hastalığı nedeniyle geleceğin getirdiği koşullara göre, birden çok rücu davası açılması mümkündür.

b) *Üçüncü kişi ve bunları çalıştıranlara rücu* : İş kazası ve meslek hastalığı üçüncü bir kişinin kasıt veya kusuru yüzünden olmuş ise Kurum gider ve gelir bağlamalarından kaynaklanan harcamalarını, 3'üncü kişilerden ve şayet bunları çalıştıranların kusurları varsa, istihdam edenlerden, Borçlar Kanunu hükümleri gereğince rücu isteyebilir.

B- Sigortalar Kurumunun 2925 S.Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa göre geri alması :

Bu Kanunun 40'ncı maddesine göre, 2925 sayılı Kanunu, Sosyal Sigortalar Kurumu uygular. Bu kanuna göre, sigortalı sayılanların, işkazası ve meslek hastalığı sonucu cismanî zarara uğrayanları veya ölmeleri halinde, Kanunun görev olarak yüklediği, yasada yazılı yardımları, sigortalı veya hak sahibine yapar. Kanunun 39/a maddesi uyarınca, 506 sayılı Kanun m : 26, 2925 sayılı Kanunda aksine hüküm bulunmaması nedeniyle, uygulanacak maddeler arasında bulunduğundan, tarım işçilerinin iş kazası ve mes-

lek hastalıklarında da uygulanır. Bu nedenle, Sosyal Sigortalar Kurumu, açıklanan konudaki tüm giderlerini, 506 s. K.m: 26 çerçevesinde geri alabilir. Yukarıda (A)bölümünde yazılı rücu davalarını aynen açabilir. Oradaki açıklamalar aynen burada da geçerlidir.

C- Bağ-Kur'un 1479 S.K. m: 63'e göre geri alması :

1479 sayılı Kanunun 63'üncü maddesine göre, işkazası ve meslek hastalığı nedeniyle sigortalılarına Kanunda yazılı yardımları görev olarak yapan Bağ-Kur, bu nedenle yaptığı giderleri, suç sayılır hareketi ile sigorta olayına yol açan üçüncü kişiler, onları çalıştıranlar, araç sahibi ve diğer sorumlulardan geri alabilirler.

Ayrıca, suç sayılır eylemi olan 3'üncü kişi, onu istihdam eden ya da araç sahibi ve diğer sorumlular hak sahiplerine ödemeler yaparak Kurumu zarara uğratmışlarsa, Bağ-Kur, böyle hallerde de, hak sahiplerine rücu edebilir. Örneğin, bu sorumlular, destek kaybına uğrayan hak sahiplerinin zararlarını tazmin etmiş olsalar ve fakat yasal mecburiyetle Bağ-kur da gelir bağlamak durumunda kalsa, Bağ-Kur, aslında giderilmiş zararı karşılamak durumunda kaldığı ve mükerrer ödeme söz konusu olduğu için, uğradığı zararı haksız iktisapta bulunan hak sahiplerinden geri alabilecektir.

D- Bağ-Kur'un 2926 sayılı Tarım Bağ-Kur K. m: 47'e göre geri alması:

2926 sayılı Kanunu, 62 nci maddesine göre Bağ-Kur uygular. Bağ Kur, işkazası ve meslek hastalığı nedeniyle ölen ya da cismani zarara uğrayan Tarım Bağ-Kur sigortalısına gelir bağlar, masraf yaparsa, bu giderlerini, 2926 S.K. m: 47 uyarınca suç sayılır hareketiyle sigorta olayına yol açan üçüncü kişiden geri alabilir.

IV- Geri alma davalarında iç tavan, dış tavan:

Sosyal güvenlik kurumlarının işkazası ve meslek hastalığı nedeniyle ortaya çıkan cismanî zarar ve destekten yoksunluk zararlarını, yasalar gereği karşılanması ve ancak bu karşılanan kısımların dışında kalan zararların ödenmesi için maddi tazminat davası açılabilmesi ve sosyal güvenlik kurumlarının karşıladıkları zararlara ilişkin ödemelerini yasal koşullar oluştuğunda cismanî zarar ve destekten yoksunluk zararına yol açan asıl sorumlulardan yasanın verdiği imkânlarla geri isteyebilmeleri, hukuk tatbikatında bizi, iç tavan ve dış tavan Kavramlarına ulaştırmaktadır.

A- İç tavan :

İşkazası ve meslek hastalığının yol açtığı cismanî zarar ve destekten yoksunluk zararlarını gidermek için sosyal güvenlik kurumlarınca sigortalıya veya hak sahibi kimselere yapılan ve ileride yapılması gerekli her türlü giderlerin tutarı ile, bağlanan gelirlerin peşin sermaye değerleri toplamı, iç tavanı oluşturur.

Sosyal güvenlik kurumlarının bu iç tavadan fazla bir şey istemeye hakları yoktur. Diğer bir deyimle iç tavan tutarını rücu isteyebilirler. Sigortalı ve hak sahipleri de bu iç tavanı sorumlulardan isteyemez. Kurumlardan alması veya alması gerekmesi itibariyle mükerrer talepte bulunamazlar. Sadece iç tavanı aşan kesimi, hak sahiplerinden isteyebilirler.

İç tavanı oluşturan meblağı bulmak için, giderlere ve bağlanan gelirlerle ilişkin belgeleri Sosyal güvenlik kurumlarından getirtmek icabeder. Özellikle bağlanan gelirlere ilişkin tahsis belgeleri getirilmeli ve gelirlerin peşin sermaye değerleri toplamı Kurumdan sorulmalıdır. Bu belgeler ve cevaplar taraflar arasında tartışma konusu olursa, doğruluğunu saptamak açısından bilirkişi düşüncesine başvurulabilir.

Sigortalının cismanî zararları ve hak sahiplerinin destekten yoksunluk zararlarından, iç tavan = sigorta kurumlarının yardımları toplamı çıkarılınca sosyal güvenlik kurumlarının karşılamadıkları zarar miktarı elde edilir. Ve bu miktar, maddi tazminat davası sonucundan asıl sorumlulardan tahsil edilebilir.

Sosyal güvenlik kurumlarının karşıladıkları kesim ise, asıl sorumlular aleyhine açılacak rücu davasında, koşulların oluşması halinde geri alınır.

B- Dış tavan:

İşkazası veya meslek hastalığı nedeniyle cismani zarara uğrayan sigortalının veya sigortalının ölmesi halinde hak sahiplerinin sorumlulardan isteyebilecekleri tazminat miktarı, dış tavanı oluşturur.

Sorumlular, bu tazminatın sosyal güvenlik kuruluşlarının karşılamadığı kısmını, sigortalılar veya hak sahiplerine, maddi tazminat davaları sonucunda ve sosyal güvenlik kuruluşlarının karşıladığı kesimi de, rücu davaları sonunda, bu kurumlara öderler. 506-sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun, bu konuda kurduğu düzen, bundan ibarettir.

Rücu davalarında dış tavan konusunda, sigortalının veya hak sahiplerinin asıl sorumlular aleyhine açtığı maddi tazminat davaları mevcut olupda orada maddi tazminat belirlenmişse rücu tazminatı davalarında bu miktar m: 26/1'deki dış tavanı oluşturur. Böyle bir dava yoksa, dış tavanın rücu davası içinde uzman bir bilirkişiye tesbit ettirilmesi gerekir ve tavan sınır bu yolla belirlenir.

C- Bu konularda Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin uygulamaları:

Bu sempozyumun konusu, sosyal güvenlik Hukuku açısından iç ve dış tavanın saptanmasından ibarettir.

Bu konuda Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin emsal nitelikteki bazı kararlarında yer alan ilkelere söz etmekte yarar vardır. Şöyle ki:

1- Pasif dönemde yaşlılık veya ölüm aylığı alınamıyorsa, sigorta olayı nedeniyle işten erken ayrılma veya ölme yüzünden sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı gibi koşulların oluşmaması sebebiyle, sigortalıya veya hak sahiplerine yaşlılık ve ölüm aylığı bağlanması olasılığı kalmamışsa sigorta olayı meydana gelmeseydi bu aylıklar bağlanacağından dolayı, gelecekteki pasif dönem de bu aylıklardan mahrum kalınacağına bir kazanç kaybı unsuru olarak düşünülmesi gerekir. Ancak, bu dönemde, koşulların oluşmasından dolayı yaşlılık ve ölüm aylığı fiilen bağlanmışsa bir kazanç kaybı öngörülemez (Y. 10. H.D. 11.6.1990 T. ve 2872/5825)

2- Tazminat hesabında hüküm tarihine en yakın, veriler esas alınmalıdır.(10. H.D. 28.12.1984 T. 6284/6793).

3- Brüt zarar netleştirilerek gerçek zararın peşin sermaye değeri bilirkişiye hesaplatılmalı, bulunacak miktardan sigorta tahsislerinin peşin sermaye değerleri toplamı çıkarılmalıdır (10. H.D. 30.6.1978 T. ve 204/5086 S.K.).

Kurumun rücu alacağına diğer bir sınırı da bağlanan gelirin miktarıdır (10. H.D. 9.2.1988 T. 155/S.K.).

4- Maddi zarar hesabında, asgari ücretler, daha yüksek bir kazancın söz konusu olmaması hallerinde gözönünde tutulmalıdır (10. H.D. 10.3.1988 T. ve 936/1377 S.K.).

5- Bekar ölen sigortalının ana babasına sağlayacağı destek payı saptanırken, ileride evleneceği çocukları olacağı hesaba katılarak, destek payı oranlarını değiştirilmesi düşünülmelidir (10. H.D. 2.5.1988 T. ve 2921/2953 S.K.).

6- Hak sahibi eşin destek görme süresi, sigorta olayı tarihindeki sigortalının bakiye ömründen fazla kabul edilemez (Y. 10. H.D. 20.2.1993 T. ve 7438/706 S.K.).

7- Kız çocuğun evlendiği savı araştırılmalı, şayet evlenmemişse kız çocuğunun sigortalının bakiye ömrü ile sınırlı şekilde destek göreceği araştırılmalıdır (Y. 10. H.D. 9.2.1993/ T. ve 7993/957 S.K.).

8- Tazminat sorumlusunun ağır kusurlu olması ve muzayaka halinin kanıtlanmamasına rağmen maddi tazminatta B.K. m: 44 uyarınca indirim yapılamaz (Y. 10. H.D. 16.2.1993 T. ve 8317/1286 S.K.).

9- 506 S.K. m: 92 uygulaması, iç tavanı etkileyebileceğinden yarıya indirme işleminin hangi sigorta kolunda gerçekleştirildiği araştırılmalıdır (Y. 10. H.D. 9.2.1993 T. ve 13721/966 S.K.).

10- Hükmüne uyulan ilamıyla gerçekleşen kazanılmış haklar korunmalıdır. İskonto haddi dışındaki hesap verileri tazminat hesabında değiştirilemez (Y. 10. H.D. 5.2.1993 T. ve 8047/1206 S.K.).

11- Gelirin hesaplanmasında net ücret nazara alınmalıdır. Brüt ücret hesaba esas tutulamaz (Y. 10. H.D. 9.2.1993 T. ve 7981/975 S.K.).

12- Raporlardaki kontrol kaydı karşısında meslekte kazanma gücü kaybı kesin olarak belirlenmeden maddi tazminat hesaplanamaz. İç tavan belirlenemez (Y. 10. H.D. 9.2.1993 T. ve 7997/959 S.K.).

13- Eşin daha uzun olan bakiye ömrü nedeniyle ölüm devresi de hesaba katılarak maddi zarar hesaplanamaz (Y. 10. H.D. 27.10.1992 T. ve 4446/9904 S.K.).

14- Hak sahibi ana babanın destekten yararlanması süreleri kendi bakiye ömürleri ile sınırlıdır (Y. 10. H.D. 1.12.1992 T. ve 4889/11257 S.K.).

15- Rücu alacağının tavanını teşkil eden miktarın sadece işverenin kusur oranına göre belirlenmesi gerekirken davada taraf olmayan kişinin kusuru da katılarak fazla tesbiti isabetsizdir (Y. 10. H.D. 4.2.1992 T. ve 15651/997 S.K.).

16- İç tavanın sigorta olayının meydana gelmesinde kusuru bulunan işverenin kusur oranına göre saptanması gerekir.

Üst gösterge tablosunun tavanı olan 6400 göstergeye göre sigorta geliri hesaplandığına göre, hesapta %70 yerine %50 oranı esas alınmalıdır (Y. 10.H.D. 15.5.1990 T. ve 1857/4599).

17- Maddi hesap raporunda, taraflarca itiraz edilmeyerek kesinleşen konular esas alınmalıdır (Y.10.HD. 4.6.1990 T. ve 2357/5287 S.K.).

18- Hak sahibi dosyasındaki tavan esas alınmalıdır. (Y. 10.H.D. 27.6.1989 T. ve 5115/5806 S.K.)

19- Sigortalının ileride çalışması muhtemel işin nev'i belirlenerek kazanç kayıpları buna göre saptanmalıdır (10. H.D. 28.12.1982 T. ve 5848/6009 S.K.).

20- Tazmin sorumlusunun kusur oranı talep edilen tazminat miktarına değil, zarara uygulanmalıdır. (10.H.D. 23.10.1989 T. ve 5593/7353 S.K.).

21- Bozmayla kesinleşen hesap öğeleri, bozmaya uyulduktan sonra değiştirilmemelidir (Y. 10.H.D. 10.11.1992 T. ve 4630/10260 S.K.).

22- Sigortalının, zararlandırıcı sigorta olayı tarihinde, asgari ücret üzerinde kazanç elde etmesi halinde sonraki asgari ücretlerin de aynı oranda arttırımlı olarak alınması gerekir. (Y. 10.H.D. 24.3.1992 T. 1992/1857 E. 1992/3688 K.).

23- Sigortalının, bilinen aktif dönemdeki kazancının belirlenmesinde karar tarihinden önce yürürlüğe giren tüm asgari ücret artışlarının gözönünde tutulması gerekir. (Y. 10.H.D. 24.3.1992 T. 1992/1857 E, 1992/3688 K.).

24- Sigortalının kazancının tesbitinde varlığı halinde toplu iş sözleşmesi hükümleri gözetilmelidir. (Y. 10.H.D. 31.3.1992 T. 1991/2181 E. 1992/3990 K.).

25- Sigortalının Bağ-Kur'lu olması halinde bilinen aktif dönem kazancı yaptığı serbest meslek faaliyetinin konusuna göre emsalleri gözetilerek belirlenmelidir. (Y. 10.H.D. 14.10.1992 T. 1992/8590 E. 9330 K.).

26- Sigortalının aktif dönem zararı kural olarak 60 yaşın ikmaliyle sınırlıdır. (Y. 10.H.D. 29.9.1992 T. 1992/8182 E. 1992/8860K.).

27- Bilinmeyen dönemde arttırım ve iskontoleme işleminin yıllara göre yapılması gerekir. (Y. 10.H.D. 27.10.1992 T. 1991/4458 E. 1992/9887 K.).

28. Sigortalının yeraltı maden işçisi olması halinde, 50 yaşın ikmaline kadar yeraltında oradaki ücret koşulları ile çalışacağı, 50 ila 60 yaşlar arasında yerüstünde asgari ücretle çalışacağı, 60 yaşın ikmalinden bakiye ömrün sonuna kadarki sürenin pasif dönemi oluşturacağı gözönünde tutulmalıdır. (Y. 10.H.D. 15.9.1992 T. 1991/3918 E. 1992/8359 K.).

29- Bilinmeyen dönemde %10 oranında arttırım, %10 oranında iskonto uygulanmalıdır. (Y. 10.H.D. 22.5.1990 T. 1989/9717 E. 1990/4813 K.) (Y. 10.H.D. 27.3.1990 T. 1990/1384 E. 1990/2924 K.).

30- Bilinen dönemde iskonto işlemi yapılmamalıdır. (Y. 10.H.D. 22.5.1990 T. 1989/9717 E. 1990/4813 K., Y. 10.H.D. 13.10.1992 T. 1992/6097 E. 1992/9314 K.).

31- Pasif dönem 506 sayılı Kanununun 61. maddesinde öngörülen esaslara uygun olarak giderek arttırımlı belirlenmelidir. (Y. 10.H.D. 22.1.1992 T. 1990/11573 E. 1991/1115 K., Y. 10.H.D. 5.2.1991 T. 1990/6144 E. 1991/854 K.).

32- Destekten yoksun kalma zararının belirlenmesinde, hak sahiplerine yaşlılık ölüm sigortasından tahsis yapılmış ise, maddi zarara pasif dönem zararı dahil edilmeyecektir.

33- Maddi zararın hesabında, sigortalının kazancının bütününe değil, netleştirilmiş miktarın esas alınması gerekir (Y. 10.H.D. 21.4.1992 T. 1991/2218 E. 1992/4586 K.).

34- Sigortalının gelir elde etmeden askerlikte geçecek süresi, maddi zarar hesabına dahil değildir. (Y. 10.H.D. 29.9.1992 T. 1992/9279 E. 1992/8867 K.).

35- Tavan miktarı saptanırken, Bağ-Kur sigortalısının yaptığı iş itibarıyla emsallerine göre belirlenecek kazancı gözönünde tutulmalı ve bu kazanç netleştirilmelidir. Böyle hallerde varsayıma dayalı biçimde asgari ücretin bürütü nazara alınamaz (10.H.D. 10.10.1989 T. ve 7005/7008 S.K.).

36- Sigortalının gelirinin desteklediği kişiler arasında dağılımında, hak sahibi annenin bakiye ömrüne göre destekten çıkmasının olası bulunduğu tarih itibariyle bu durumun sigortalının desteklediği diğer hak sahibi yönünden destek artışına etkili olacak hak sahibi çocuğun destekteki payının bir oranda büyümesi sonucunu doğuracağı açık iken çocuğun hissesinin sabit tutulması isabetsizdir. (Y. 10.H.D. 25.2.1992 T. 1992/1106 E. 1992/2323 K.).

37- Sigortalıdan yaşça küçük hak sahibi eşin, destekten yararlanma süresi, sigortalının zararlandırıcı sigorta olayı tarihindeki bakiye ömrüne göre aktif dönemle pasif dönemden oluşur (Y. 10.H.D. 13.10.1992 T. 1991/2616 E. 1992/9318 K.).

38- Hak sahibi eşin destekten yararlanma süresinin, sigortalıdan yaşça büyük olması karşısında, hak sahibi eşin sigorta olayı tarihindeki bakiye ömrüne göre belirlenmesi gerekirken bu sürenin, sigortalının daha fazla olan bakiye ömrüne göre tesbiti isabetsizdir.

39- Hak sahibi kız çocukları yönünden destekten yararlanma süresi, evlenmelerinin baskın olasılık içerisinde bulunduğu yaşa göre belirlenmelidir ki, bu yaşın da köylerde 18, kentlerde 22 bulunduğu olasılık olarak kabulü gerekir (Y. 10.H.D. 5.5.1992 T. 1991/2824 E. 1992/5037 K.).

40- Hak sahibi erkek çocuklar yönünden destek yardımının 18 yaşla sınırlı olması gerekir (Y. 10.H.D. 18.5.1992 T. 1991/3242 E. 1992/5706 K.).

41- Hak sahibi kız çocukların destekten yararlanma sürelerinin belirlenmesinde, fiili durum gözetilerek evlenme şanslarının baskın olasılık içerisinde buldukları yaş saptanmalıdır (Y. 10.H.D. 15.9.1992 T. 1991/3927 E. 1992/8365 K.).

42- Hak sahibi erkek çocukların, karar tarihi itibariyle, gelir almaları halinde, öğrenim yapma olasılıklarının güçlü bulunması giderek gerçek belli iken varsayımına gidilemeyeceği ilkesi gereğince hak sahibi çocukların orta ya da yüksek öğrenim yapıp yapmayacakları araştırılıp sonuca göre destekten yararlanma süreleri belirlenmelidir (Y. 10.H.D. 5.5.1992 T. 1991/2442 E. 1992/5044 K.).

43- Hak sahibi anne ve babanın destekten yararlanma süreleri, PMFtablosuna göre bulunacak kendi bakiye ömürleriyle sınırlıdır. (Y. 10.H.D. 29.9.1992 T. 1992/9279 E. 1992/8867 K.).

44- Hak sahibi babanın halen yaşıyor bulunması halinde destekten yararlanma süresi fiili duruma göre belirlenmelidir (Y. 10.H.D. 1991/2259 E. 1991/5363 K.).

45- Hak sahibi eşin ölümü halinde maddi zararın, ölüm tarihi gözönünde tutularak belirlenmesi gerekir (Y. 10.H.D. 4.4.1989 T. 1989/1077 E. 1989/3047 K.).

46- Rücü borçlusunun haricen sigortalının hak sahiplerine ödemedede bulunması, kurumun rücu olacağını etkilemez. Giderek ibra konusu miktarlar tavandan ve dava konusu gelirin peşin değerinden indirilmez (Y. 10.H.D. 6.10.1992 T. 1991/4125 E. 1991/9097 K.).

47- Hak sahipleri yönünden ilk rücuda hükmedilen miktarlar maddi zarardan indirilmelidir (Y. 10.H.D. 6.10.1992 T. 1991/4125 E. 1992/9097 K.).

48- Rücü olacağını tavanını teşkil eden miktarın belirlenmesinde maddi zarar, kusur oranına göre belirlenmelidir (Y. 10. H.D. 17.3.1992 T. 1991/14640 E. 1992/3327 K.).

49- Tazminat davası sulhla sonuçlanmışsa o davada tarafların anlaşmalarına dayalı olarak hükmedilen maddi tazminat miktarı Sosyal Sigortalar Kurumu'nun hak alanını etkilemez. Hükmedilen miktar tavandan ve müddeabihden indirilemez (Y. 10.H.D. 1992/2101 E. 1992/3323 K.).

50- Tavan kontrolü her hak sahibi için ayrı ayrı yapılmalıdır (Y. 10.H.D. 24.3.1992 T. 1992/1645 E. 1992/3685 K.).

51- Hak sahibi eşin yaşı, sosyal ve ekonomik durumu, çocuk sayısı itibariyle evlenme şansı oranı belirlenip buna göre tavandan indirim yapılmamıştır.

52- Sigortalının işverene ait işyerindeki çalışma süresi itibariyle 1475 S.K.'nin 14. maddesi hükmüne göre hak sahiplerine kıdem tazminatı ödemesi halinde, bu miktarın maddi zarara dahil edilen mahrum olunan kıdem tazminatlarından indirilmesi gerekir (Y. 10.H.D. 4.2.1992 T. 1991/1516 E. 1992/1006 K.).